

HÄTÄ

*Asiakkaalle suunniteltu ja
huovuttamalla valmistettu taidetekstiili*

Opinnäytetyö

Minna Ojala

Muotoilun koulutusohjelma

Tekstiilimuotoilu

HAAVE

Asiakkaalle suunniteltu ja huovuttamalla valmistettu taidetekstiili

Opinnäytetyö

Minna Ojala

Muotoilun koulutusohjelma
Tekstiilimuotoilu

Savonia-ammattikorkeakoulu
Kuopion Muotoiluakatemia
Muotoilun koulutusohjelma
Tekstiilimuotoilu

Opinnäytetyö Työn numero/2010
TIIVISTELMÄ

Ojala Minna

HAAVE

Asiakkaalle suunniteltu ja huovuttamalla valmistettu taidetekstiili

Opinnäytetyön aiheena oli suunnitella ja valmistaa taidetekstiili asiakastyönä yksityiseen vapaa-ajan asuntoon. Asiakas oli tilannut taidetekstiilin Kuopion Muotoiluakatemialta. Työn tavoitteena oli taidetekstiilin suunnittelu ja valmistus asiakkaan vapaa-ajan asunnolle ja oman luovan ilmaisun kehittyminen opinnäytetyön edetessä.

Suunnittelun lähtökohtina olivat asiakas, tila ja tekijä suunnittelijana sekä toteuttajana. Suunnittelu alkoi asiakastapaamisella ja asiakkaalle toteutettavilla mielikuvakartoilla. Suunnittelu eteni luovana luonnosteluprosessina. Asiakkaalle esiteltiin luonnokset taidetekstiilin eri vaihtoehdoista. Näistä asiakas valitsi mieleisensä luonnoksen, joka toteutettiin huovuttamalla pellavalle.

Opinnäytetyössä kuvataan suunnittelijan omaa luovaa ilmaisua luonnosten kautta ja työn toteutusta sekatekniikalla.

Asiasanat:

taidetekstiili, tekstiilisuunnittelu, asiakas, huovutus, pellava

Työn osat ja säilytyspaikat:

1234:1 Raportti, 35 s., Taitemian kirjasto

1234:2 Tuotteet, tekijän hallussa

Savonia University of Applied Sciences
Kuopio Academy of Design
Degree Programme in Design
Textile Design

Final project with thesis Number/2010
ABSTRACT

Minna Ojala

DREAM

Design of Felted Work of Textile Art for Customer

The theme of the final project work was to design and make a work of textile art for a customer's private cottage. The customer had ordered the work of textile art from Kuopio Academy of Design. The goal of the final project was to develop the author's own creative expression in sketching and mixed techniques.

The starting points of the design were the customer's ideas, room and the author as a designer and manufacturer. The design process started by meeting the customer and drafting mind maps for the customer. The design process proceeded as a creative sketching process.

A selection of different sketches of the work of textile art was presented to the customer. The customer chose the most enjoyable idea. This idea was realized by felting it on linen. In the project report the designer's own creative expression is described through the sketches and the finished work of textile art, which was made using mixed techniques.

Keywords:

work of textile art, textile design, customer, felting, linen

Parts of the works and where deposited:

1234:1 Report, 35 p., Taitemia Library

1234:2 Products, in the author's possession

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	5
2 TAIDETEKSTIILIN MERKITYS MINULLE.....	6
2.1 Tavoitteet ja työn elementit.....	10
2.2 Asiakastapaamisesta alkuideointiin.....	12
2.3 Vapaa – ajan asunnon ympäristö ja sen merkitys.....	16
3 TAIDETEKSTIILIN SUUNNITTELU LUONNOSTELLEN.....	18
3.1 Suunnittelu ja materiaalivalinnat.....	24
3.2 Taidetekstiilin valinta.....	25
4 TAIDETEKSTIILIN VALMISTUS HUOVUTTAMALLA.....	29
5 PÄÄTÄNTÄ.....	32
KUNNAN KUVALLISTEN TUOTTEIDEN	
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Suunnittelen ja valmistan opinnäytetyönäni taidetekstiilin, jonka asiakas on tilannut Kuopion Muotoiluakatemialta. Asiakastyön valmistan yksityiseen vapaa- ajan asuntoon, joka sijaitsee Heinävedellä, luonnon kauniissa ympäristössä mäntymetsän keskellä.

Opinnäytetyöni sisältöön kuuluvat asiakastapaamisista alkaen teoksen suunnittelu sekä valmistusprosessi ja sen raportointi. Perehdyn opinnäytetyöhöni painottaen omaa luovaa ilmaisua sekä tarkastelen valmistusta asiakkaan, tilan ja minun näkökulmasta suunnittelijana.

Taidetekstiilin suunnittelu on minulle kiinnostava projekti joka liittyy vahvasti suuntautumiseeni ja aiempiin kokemuksiini taidetekstiilien ja sisustustuotteiden suunnittelussa. Edellisten kahden vuoden aikana olen saanut kipinän taideteksteihin ja päässyt toteuttamaan suunnittelua sekä valmistusta kahdessa teoksessa. Näistä teoksista kerron raportissa myöhemmin lisää.

Olen myös itse kotoisin maalta ja suunnittelijana luonto on minulle hyvin rikas ympäristö. Niinpä heittäydyn antaumuksella teoksen suunnitteluun suomalaisen luonnon ympäröimään tilaan ja toivon, että opinnäytetyö antaa minulle lisää ideoita muotoilijana tulevaisuudessa. Mielessäni syntyi Haave runo, joka kuvaa taidetekstiilin värien ja vuodenaikojen sulautumista yhdeksi teokseksi.

Haave

*Haave ruskan kirpeissä väreissä,
haave saapuvan joulun punaisessa,
talven hankien hohteessa.
Haave ensi kevään silmuissa,
seuraavan kesän auringon säteissä.*

2 TAIDETEKSTIILIN MERKITYS MINULLE

Tässä opinnäytetyöprojektissä minua kiinnostaa suunnitella ja valmistaa taidetekstiili itsenäisesti asiakkaan tarpeisiin ja kohteeseen sopivaksi. Koen taidetekstiilin suunnittelun ja valmistuksen asettavan itselleni paljon haasteita mutta pidän siitä. Suunnittelu aloitetaan lähes tuntemattomalta pohjalta ja prosessin aikana luodaan kokeilujen kautta lopullinen taidetekstiili. Asiakastyössä on huomioitava monta eri näkökulmaa ja suunnittelusta lähtien asiakas sekä hänen tarpeet kulkevat työssä mukana. Asiakkaan toiveet, taidetekstiilille varattu tila, sen sisustus ja ympäristö, johon työ sijoittuu, ovat olennainen osa suunnittelua.

Itselleni taidetekstiilin tekeminen on myös henkilökohtainen projekti. Yhdistän asiakkaan toiveet omaan näkemykseeni sekä omaan kädenjälkeenä että ilmaisutaitooni. Haluan tehdä työn täydestä sydämestäni, niin että asiakas ja minä tekijänä voimme olla lopputulokseen tyytyväisiä. Minulle vapaa-ajan asunto luonnon ympäristössä on mitä mieluisin kohde suunnitella taidetekstiili. Osaan asettua luonnon keskelle ja hahmottaa sieltä erilaisia elementtejä ja aistia sen luomaa tunnelmaa eri hetkinä. Saan käyttää suunnittelussa luovaa ilmaisua ja myös omia näkemyksiä yhdistettynä asiakkaan ja tilan tarpeisiin. Se, millainen työstä lopulta syntyy ja millaisen toteutan, on pieni osa minua itseäni, koska tulen prosessin aikana ajattelemaan ja luomaan työtä hyvin paljon omien näkemysteni pohjalta. Samansuuntaisia ajatuksia löytyy myös kirjallisuudesta. Poutasuon (2001, 95) kirjoittamassa haastattelussa Maija Lavosen näkemys on mielestäni selkeä ”Ajattelen, että tekstiili on sovellettua taidetta, koska se luodaan tiettyyn tilaan. On onni saada soveltaa arkkitehtuurin linjoihin, mittasuhteisiin, materiaaleihin ja valaistukseen. Se on vain hyväksi tekstiilille.”

Taidetekstiilin näen taiteellisena elementtinä sisustukseen kuuluvaksi, ikään kuin taulun mutta tekstiilin materiaaleista toteutettuna. Taidetekstiilillä koen olevan myös runsaasti sisustukselle annettavaa, sen muoto ja materiaalit voivat olla hyvin moninaisia. Poutasuo (2001, 44) toteaa pintastruktuurin eloisuuden ja valon sekä varjon leikin olevan yhdistäviä ominaisuuksia niissä teoksissa, jotka ovat edistäneet tietä tekstiilin taiteelle Suomessa. Mielestäni taidetekstiili toimii usein esteettisyyden ja tunnelman luonnin lisäksi myös akustisena elementtinä sisustuksessa, esimerkiksi villasta huovutettu taidetekstiili eristää hyvin ääntä. Tämä yhdistää myös kiinnostukseni sisustukseen ja sen eri mahdollisuuksiin.

Innoittajina omalle luomiselleni ovat lapsuuden ympäristö ja sen suoma luonnossa liikkuminen. Vieläkin luonnon lähellä liikkuessani teen jatkuvasti erilaisia havaintoja ympäristöstä, väreistä, äänistä, tuoksuista, säästä ja niin edelleen. Se on kuin osa minua. Taiteessa pidän yleisesti esittävästä ja maalauksellisista töistä, siitä tunnelmasta, mikä työstä välittyy katsojalle ja mikä jännite työssä on sen eri elementtien välillä. Ehkä tärkein on siitä välittyvä tunnelma ja sen paikalle asettuminen. Taiteilijoista pidän muun muassa Albert Edelfeltin (1854 – 1905) töistä. Esimerkiksi maalaus, Koivujen alla, vuodelta 1882 (kuva 1) tai Tukilla leikkivät pojat, toisinto, vuodelta 1885 (kuva 2) ovat mieleeni. Ateneumin taidemuseo, Valtion taidemuseo (2004, 98- 99, 123)

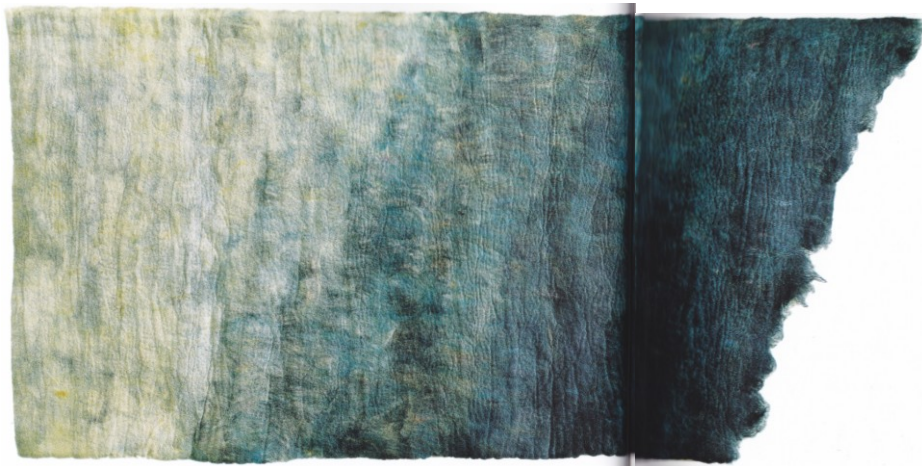
KUVA 1. Koivujen alla 2, 1882. Öljy kankaalle,
Albert Edelfelt

KUVA 2. Tukilla leikkivät pojat,
toisinto, 1885. Öljy kankaalle, Albert Edelfelt

Edelfeltin maalauksissa kiehtovat niistä välittyvä tunnelma ja juuri se vangitseva hetki sekä kiireettömyys minkä taiteilija on tallettanut työhönsä. Maalauksissa pidän lisäksi erityisesti valon ja varjon leikistä.

Tekstiilitaiteilijoista Maisa Tikkanen on mielestäni onnistunut huovutetussa taidetekstiilissään, *Jäätynyt*, 1987 (kuva 3) yhdistämään värit sulavasti ja modernilla tavalla toisiinsa. (Tikkanen 2000, 14- 15)

KUVA 3. *Jäätynyt* 1987, 126 x 260, Mikkelin Taidemuseo, Maisa Tikkanen.

Mielestäni juuri tekstiilitaiteessa materiaalit ja värit tuovat suuren merkityksen työn esittämistapaan. Näin ollen erittäin suuri vaikutus yhteydessä työhön on siihen luotu valo, tausta ja ympäristö, se miten työ on rajattu tai onko se vapaamuotoinen. Wilhide (2002, 6) toteaa erilaisten valonlähteiden tuottavan erityyppistä valoa, joka taas vaikuttaa siihen, millaisina näemme värit ja muodot. Lisäksi hyvä valaistus syntyy juuri valon omista ominaisuuksista, sen tuottamista väreistä, suunnasta ja voimakkuudesta.

Opinnäytetyöni taustalla ovat myös vahvasti vaikutteina kaksi aiempaa taidetekstiiliä, joiden pohjalta olen saanut kiinnostuksen aihetta kohtaan. Kahden viimeksi kuluneen vuoden aikana olen suunnitellut yhden taidetekstiilin asiakastyönä, joka toteutettiin ryhmässä keväällä 2009 kolmen opiskelijan voimin Kuopion Microteknialle. *Katve* - taidetekstiili (kuva 4) valmistettiin neulahuovuttamalla Savonia Ammattikorkeakoulun rehtorin työhuoneeseen.

KUVA 4. Katve- taidetekstiili Microtekniilla

Lisäksi olen valmistanut Tutuilla teillä - taidetekstiilin (kuva 5) sekatekniikalla, joka pääsi Utopia ja kotiinpaluu – Muotoilua tulevaisuuden kotiin, näyttelyyn Kuopion Muotoiluakatemialle. Näyttely oli Kuopion Rouvasväen yhdistyksen 150- vuotis juhlanäyttely, jonka ajankohta oli 20.5- 30.9.2010.

KUVA 5. Tutuilla teillä – taidetekstiili

Taidetekstiilien tekemisen aikana oma luova ilmaisuni on mielestäni kehittynyt niin luonnostelussa kuin materiaalien käsittelyssä. Olen löytänyt oman tyylini, joka on vahvistunut taidetekstiilien tekemisen myötä ja materiaalit sekä niiden työstäminen sekatekniikalla ovat tulleet tutummaksi. Olen löytänyt omat keinoni tuoda esille omaa ilmaisua. Taidetekstiililläni voin viestittää sanomaa, joka sopii sekä tilaan että kyseiseen tilanteeseen.

Vaikka tässä opinnäytetyössä tulen hyödyntämään paljon aiempaa kokemustani taidetekstiileistä, tämä taidetekstiili on kuitenkin yksi oma luova prosessinsa ja näin ollen opinnäytetyön raportoinnissa keskityn juuri tämän taidetekstiilin suunnittelun ja toteuttamisen raportointiin oman luovan ilmaisuni näkökulmasta. Pohdin omaa näkemystäni ja toteuttamistapaani suunnittelussa ja sen edetessä, sen merkitystä minulle.

2.1 Tavoitteet ja työn elementit

Tavoitteena opinnäytetyölleni ovat;

1. Taidetekstiilin suunnittelu ja valmistus asiakkaan vapaa-ajan asunnolle.
2. Oman luovan ilmaisun kehittyminen opinnäytetyön edetessä.

Ensimmäisessä tavoitteessa minun tulee huomioida yksityisen asiakkaan merkitys ja tila yhdessä suunnitteluun nähden. Tämän kaiken toteutan ensimmäistä kertaa itsenäisesti, mikä tekee tavoitteesta hyvin merkityksellisen ja henkilökohtaisen. Toisessa tavoitteessani haluan kehittää omaa luovaa ilmaisuani koko opinnäytetyö prosessin edetessä, sillä suunnittelulla on suuri merkitys taidetekstiilin toteutukseen nähden.

Viitekehys

asiakas	tila	minä - suunnittelija/ toteuttaja
tarve	ympäristö	havainnointi
toiveet	sisustus	omat näkemykset
kustannukset	valo	ilmaisu
	taidetekstiili	
	värit	
	materiaalit	
	tekniikka	

KAAVIO 1. Viitekehys.

Viitekehyksessä (kaavio 1) opinnäytetyön ydin on taidetekstiili. Taidetekstiilin lähtökohtia ja siihen olennaisesti vaikuttavia asioita ennen työn alkamista ja toteuttamista ovat asiakas, tila ja minä suunnittelijana sekä toteuttajana. Asiakas asettaa työlle tarpeen, hän tarvitsee taidetekstiiliä ja tämä on työn lähtökohta. Asiakkaan omat toiveet ohjaavat taidetekstiilin suunnittelussa ja etenemisessä. Asiakas määrittää myös kustannukset, mikä mahdollistaa työn toteuttamisen hänelle. Tila asettaa taidetekstiilille sekä haasteita että helpottaa suunnittelua omilla rajoituksilla. Ympäristön merkitys on suuri, taidetekstiilin tulee sopia ympäristöön ja ympäristön vaikutukset näkyvät taidetekstiilissä. Sisustus antaa mahdollisuudet ja rajoitteet materiaalien ja värien yhteensovittamiselle sekä taidetekstiilin tyyliin ja tunnelmalle. Valo on yksi suuri elementti ympäri vuoden käytössä olevassa tilassa. Se luo oman tunnelman ja näkyvyyden taidetekstiilille ja tilalle. Minä suunnittelijana ja toteuttajana, annan kasvot taidetekstiilille havainnoimalla sekä asiakasta että tilaa. Tuon taidetekstiilin suunnittelussa esille lisäksi omat näkemykseni ja toteutan työn omalla kädenjäljelläni.

Opinnäytetyöni on luova prosessi, johon vaikuttavat aiemmat kokemukseni, työn asettamat tavoitteet ja oma luova ilmaisuni. Opinnäytetyölläni on valmiiksi määritelty päämäärä, taidetekstiili. Työ siis etenee alusta alkaen niin, että tiedostan mitä toteutan. Havainnoin asiakasta, tilaa, ympäristöä ja toteutan luonnoksia jotka ohjaavat työtä eteenpäin. ”Havainto, toiminta ja kokemus ohjaavat sen käyttäytymistä” (Anttila 2005, 118). Anttilan (2005, 120) mukaan opinnäytetyöni menetelmä toteutuu abduktiivisen prosessin mukaisesti, jossa tekijällä on oltava selkeä johtoajatus eli tässä tapauksessa taidetekstiili. Taidetekstiilin toteutuksen hallitsen jo osittain ja voin käyttää aiempaa tietoa sekä kokemusta apunani. Ideana abduktiivisessa päättelyssä on tekijän kiinnostus tiettyihin tärkeisiin seikkoihin. Tämän taustalla on jo saatu johtolanka, jonka myötä edetään. Minun kohdallani on kiinnostus muun muassa taidetekstiiliin, sisustukseen ja suunnitteluun.

2.2 Asiakastapaamisesta alkuideointiin

Tapasin asiakkaan keväällä 2010 ja olin valmistanut hänelle etukäteen alustavia haastattelukysymyksiä tulevan työn suunnittelua varten. Kun tapasin asiakkaan henkilökohtaisesti, sain vastauksia taidetekstiilin suunnittelun aloittamista varten. Tapaamisessa määriteltiin työn aloittamisen ja etenemisen ajankohtia. Opinnäytetyön suunnittelu ja valmistuminen ajoitettiin syksylle 2010. Haastattelun pohjalta sain asiakkaalta tietoja hänen toiveistaan ja tilasta, johon taidetekstiili toteutetaan. Asiakas kertoi vapaa-ajan asunnosta, mahdollisista materiaali- ja väritoiveista, harrastuksista, perheestä ja mitä hän arvostaa taidetekstiileissä.

Asiakasanalyysi

Asiakas on keski-ikäinen nainen, joka viettää mökillä aikaa perheensä kanssa. Perheeseen kuuluvat mies ja kolme lasta, joista nuorin on neljätoista vuotias.

Asiakas pitää syksystä, syksyisen luonnon väreistä ja tunnelmasta jota kynttilät tuovat hämääseen. Luonnon eri elementeistä mäntymetsä, puolukan ja mustikan varvut, sammalmätäs, kallioseinän harmaa, kivet, kasvit, hämähäkinseitti, kastepisarot ja usva tuovat värein ja muodoin lisän syksyn tunnelmaan. Taidetekstiilin pääväreiksi asiakas toivoo lampaan vaaleita ja puiden runkojen tumman ruskeita sävyjä. Lisänä taidetekstiilissä saisi olla pienempinä lisäväreinä syksyisestä luonnosta poimittuja värejä, esimerkiksi vihreän eri sävyjä, kuten harmaanvihreää sekä punaisen ja keltaisen sävyjä, ei kuitenkaan sinisen sävyjä.

Teosta ajatellen abstrakti tyyli miellyttää asiakasta, kuitenkin niin, että siitä voi nähdä ja tunnistaa erilaisia esittäviä elementtejä. Materiaaleista asiakasta miellyttävät useat eri materiaalit, esimerkiksi pellava sekä pehmeä villa huovutettuna pintana. Erilaiset muodot, kuten kolmiulotteisuus ovat myös kiinnostavia. Lopputuloksesta asiakas toivoo rauhallista, ehkä hauskaakin. Lisäksi hän pitää taidetekstiilille tärkeinä ominaisuuksina modernia tyyliä ja ajattomuutta.

Tapaamisessa esille tulleiden toiveiden pohjalta suunnittelin taidetekstiilin tunnelman ja värien etsimistä varten kolme erilaista A 3 kokoista mielikuvakarttaa, jotka kesän aikana lähetin asiakkaalle katsottavaksi. Kokosin nämä kolme kollaasia ottamistani valokuvista, erilaisista materiaaleista ja lehdistä kerätyistä kuvista. Nimesin mielikuvakartat värien ja haetun tunnelman mukaisesti. Toivoin asiakkaan löytävän niistä joitakin yksittäisiä mielenkiintoisia kohteita, eri kuvioden yhdistymisistä tai pintakuvioista. Tätä aiemmin olin asiakkaan toiveesta lähettänyt hänelle sähköpostilla kuvia opiskeluaikana tehdyistä töistäni ja asiakas sai katsoa niistä toteuttamaani tyyliä ja mahdollisia ideoita taidetekstiiliä ajatellen. Asiakas piti kolmiulotteisesta, vapaasta muodosta, jota esiintyi Katve – taidetekstiilissä. (kuva 4) ja muun muassa huovasta materiaalina.

Mielikuvakartat painottuivat aiheiltaan syksyyn, asiakkaan mieluisimpaan vuodenaikaan, jonka jaoin kolmeen osaan sekä värien että ajan mukaisesti. Mielikuvakartoista Vehreys (kuva 6) on alkusyksyn vihreyttä, puiden ja kasvien värien vaihtumista keltaiseksi ja ruskan väreiksi. Siitä löytyy suomalaisen luonnon eri elementtejä karusta mäntymetsästä loppukesän vehreyteen.

KUVA 6. Mielikuvakartta, Vehreys

Kaipaus (kuva 7) on syksyn etenemistä, sen kuulautta ja kirpeyttä. Auringon kirkkaus muuttuu laskevaksi auringoksi ja himmeämmäksi, värit hämärtyvät kirkkaiden värien tieltä.

KUVA 7. Mielikuvakartta, Kaipaus

Utu (kuva 8) on loppusyksyä, sateen tuomaa usvaa, kasvien kuolemista ja vaipumista talven horrokseen, kirpeitä ja pehmeitä sävyjä.

KUVA 8. Mielikuvakartta, Utu

Mielikuvakartoista keskustelin asiakkaan kanssa sähköpostin ja tekstiviestien välityksellä. Jokaisesta löytyi mieleisiä kohteita ja eniten niitä löytyi mielikuvakartasta, Utu. Sen värimaailma oli eniten asiakkaan mieleen. Lisäksi asiakas lähetti minulle sähköpostin kautta kuvia mökistä ja sen ympäristöstä. Näiden kuvien pohjalta tutustuin mökkiin, sen ympäristöön, tilaratkaisuihin, sisustus ja värimaailmaan sekä tulkitsin kuvia tilasta, omasta sekä asiakkaan näkökulmasta. Kuvista sain selville myös mökin tunnelmaa, mikä siellä vallitsee asuttaessa.

Tila- analyysi

Taidetekstiili toteutetaan vapaa- ajan asunnolle Heinävedelle, Etelä-Savoon. Vapaa- ajan asunto on käytössä ympäri vuoden. Sen lähettyvillä on lisäksi muita pieniä mökin tarpeisiin kuuluvia rakennuksia, jotka kaikki ovat luonnon ympäröimänä (kuva 10). Tumman ruskean hirsimökin ympäristössä kasvaa korkeita mäntyjä ja sen edestä aukeava rinne viettää alas järvelle (kuva 9). Mökin tuntumassa kasvaa mäntymetsälle ominaisena mustikan varpua. Läheisessä ympäristössä on kalliota ja luonnon rauha vallitsee kaikkialla.

Kaksi kerroksinen mökki on sisältä avara ja valoisa, luonnon valo pääsee hyvin suurista ja korkeista ikkunoista sisälle. Seinäpinnat ovat vaaleaa lamellihirttä, sama vaalean sävy toistuu keittiön kaapistoissa. Harmaasta kivistä valmistettu olohuoneen takka jatkuu kivisenä pintana yläkertaan saakka. Sisustuksen väreinä on käytetty vaaleaa sammalen vihreää niin keittiötasoissa kuin olohuoneen matossakin. Mökin nojatuolit ja sohva ovat väriltään punaisia ja ruskeita. Sisustuksesta löytyy myös tumman ruskeita mattoja. Lisäksi sisustuksessa on yksityiskohtaisesti leikitelty kirkailla ja vaaleilla sävyillä. Yksittäisestä keraamisesta kulhosta löytyy kirkasta auringonkukan keltaista ja vaaleaa sävyä esiintyy lammaskeinussa sekä muissa pienissä sisustusesineissä.

Taidetekstiilille on varattu tila 2,70 metriä leveältä olohuoneen seinältä. Varattu alue on noin 1 x 1,5 metriä. Tekstiilin lopullinen koko ja muoto määritellään työn edetessä. Olohuone on keskeisellä paikalla mökissä. Siitä on suora näköyhteys keittiöön, eteiseen ja yläkerran portaisiin. Siksi on tärkeää huomioida koko mökin sisustus ja pinnat taidetekstiiliin nähden (kuva 11).

KUVA 9. Mökki mäntyjen ympäröimänä.

KUVA 10. Mökki ja sitä ympäröivät rakennukset.

KUVA 11. Mökin olohuone, edessä taidetekstiilille varattu tila.

2.3 Vapaa – ajan asunnon ympäristö ja sen merkitys

Olen itse kotoisin maalta, luonnon ympäröimästä kodista ja viihdyn edelleen hyvin luonnon läheisyydessä. Tiedostan ja tulkitseen oman näkemykseni kautta erot kaupunkiympäristön ja maalla asumisen välillä.

Ympäristön merkitys on suuri vapaa- ajan asumisen keskellä. Se, että mökkiä voi hyödyntää ympärivuoden, on rikkaus. Tällöin on mahdollisuus päästä arjen keskeltä mökille rauhoittumaan ja keskittyä perheeseen, vapaa- aikaan ja luonnon tuomaan rauhaan. Mökillä vallitsee vapaus ja tila ympärillä. Saa keskittyä tärkeimpiin asioihin, läheisiin ja itseensä. Eri vuodenajat antavat eri mahdollisuudet tulkita ja liikkua luonnossa. Sen tuomat tunnelmat ja värit ovat lähempänä eri tavalla kuin kaupungissa. Nimenomaan luonto on keskeinen asia.

Ympäristön merkitys näkyy pintojen sekä materiaalin yhdistymisenä ympäristöön niin mökin sisustuksessa kuin ulkoverhouksen soveltumisessa ympärillä olevaan luontoon. Värit ovat yksi selkeä tapa sulautua ympärillä olevaan. Niiden avulla ja erilaisilla sisustuselementeillä luodaan tunnelmaa asumiseen. Mökin sisustuksesta kuvastuu lämmin tunnelma ja se kertoo asukkaistaan. Valoilla, kuten kynttilöillä, huonekaluilla ja tekstiileillä saadaan erilainen tunnelma eri vuodenaikoina ja juhlahetkinä. Lämpimät ja pehmeät materiaalit takaavat viihtyisyyden myös Suomen kylmän syksyn ja talven keskellä. Poutasuon (2001, 95) kirjassa Maija Lavosen mukaan ”Rakennuksen henki on olennainen asia. Taidetekstiilin tekoon vaikuttaa mihin tarkoitukseen talo on rakennettu ja mitä tarkoituksia palvelee tila, johon tekstiili tulee.”

3 TAIDETEKSTIILIN SUUNNITTELU LUONNOSTELLEN

Taidetekstiiliin aloin minulle ominaisella tavalla etsiä ideoita valokuvaamalla. Kuvien kautta pääsen lähemmäksi kyseessä olevaa aihetta, jonka jälkeen minulla on runsaammin ideoita luonnosteluvaiheessa. Aluksi pyrin luonnostelemaan kaikki mahdolliset mielikuvat paperille, joita minulla oli mielessä taidetekstiilistä. Tiesin, että nämä ideat saattaisivat jäädä pois luonnosten edetessä, tai että niistä saattaisi löytyä yllättäen jokin mielenkiintoinen kohta. Ensimmäisissä luonnoksissa minulla oli muutamia vahvoja mielikuvia, jotka oli tuotava paperille, ennen kuin saatoin jatkaa eteenpäin. Näissä oli paljon suoria yhteyksiä asiakkaan toiveisiin taidetekstiilistä, kuten mustikan varvut (kuva 12) ja (kuva 13).

KUVA 12. Varvut – luonnos

KUVA 13. Varvut - luonnos 2

Luonnoksissa koetin tuoda esille myös leikkimielisyyttä, josta asiakas oli maininnut mutta koin tämän hankalana, koska hauskuus ja leikkimielisyys voivat kattaa niin monenlaisia asioita eri näkökulmista katsottuna. Niinpä nämä kivipino- luonnokset (kuva 14) ja (kuva 15) jäivät pian pois

jatkoluonnostelusta. Osaksi myös sen myötä, etten kokenut kivi ja kallio luonnoksia (kuva 16) enempää omakseni toisten luonnosten rinnalla.

KUVA 14. Kivipino – luonnos

KUVA 15. Kivipino – luonnos 2

KUVA 16. Kallio – luonnos

Luonnostelussa koen omakseni herkän, maalauksellisen jäljen, joka useimmiten tulee paremmin esille kehitellessäni luonnoksia yhä pidemmälle. Varpuja luonnostellessani, ne muuntuivat vähitellen lehdiksi (kuva 17) ja lehtien eri versioiksi varjoineen (kuva 18) sekä yksittäisine muotoineen, kuten Lehti - luonnos (kuva 19) jota kehittelevin yhä eteenpäin. Toisaalta luonnoksista muotoutui lehtien ja oksien yhdistelmiä, niin kuin Pieni oksa - luonnos (kuva20).

KUVA 17. Lehdet – luonnos

KUVA 18. Lehti ja varjo – luonnos

KUVA 19. Lehti - luonnos

KUVA 20. Pieni oksa – luonnos

Oksa- luonnos (kuva 21) ja Varjoisa – oksa luonnos (kuva 22) muodostuivat varpujen ja lehtien yhdistelmästä. Ne saivat edetessään hauraamman muodon, säilyttäen kuitenkin väriominaisuudet taidetekstiiliin nähden.

KUVA 21. Oksa - luonnos

KUVA 22. Varjoisa oksa – luonnos

Pohdittuani ja keskusteltuani lisää luonnoksien ilmaisusta, kykenen työstämään luonnoksiani edelleen pidemmälle ja vähitellen niiden lopulliset ideat hahmottuvat. Luonnostelu vaihe kestää minulla noin kolmesta viiteen viikkoa, jona aikana koen luonnosten saavuttavan lopullisen muotonsa.

Halusin välillä myös irrotella enemmän väreillä ja tuoda esille vahvemman ja runsaamman luonnostelun, johon yhdistin herkkää viivaa. Pyrin samalla jatkuvasti käyttämään luonnoksissa asiakkaan toiveiden ja sisustukseen sopivien värien yhdistelmiä; vaaleaa, harmaata, ruskeaa, punaista, vihreää ja keltaista. Näin syntyi Kuulas- luonnos (kuva 22), joka oli mielikuvissani värikäs hahtuvien muodossa oleva voikukka. Kuulas- luonnoksen värit kuvaavat kirpeää syksyn kuulautta. Tätä luonnostellessani, muotoutui vastakohtaisesti samasta ideasta mustavalkoinen Kuulas - luonnos (kuva 23).

KUVA 22. Kuulas – luonnos

KUVA 23. Mustavalkoinen Kuulas – luonnos

Kuulas- luonnos saavutti toisen muodon kirkkaiden ja vaaleiden sävyjen yhdistelmänä, jolloin se ikään kuin sai pinnalleen pakkasen luoman kuuran. Kuura – luonnoksessa (kuva 24) yhdistyvät myös tämän taidetekstiilin vaatimat värit. Lisäksi tein luonnoksesta vaalean kerman sävyisemmän väri- variaation (kuva 25).

KUVA 24. Kuura - luonnos

KUVA 25. Vaalea variaatio Kuura – luonnoksesta

Erityisesti lehtiä luonnostellessani huomasin sinnikkään luonnostelun merkityksen.

Luonnosteluvälineitä vaihtamalla löytyi usein jokin uusi näkökulma aiheeseen. Koska pidin Kuulas – (kuva 22) ja Kuura - luonnoksista (kuva 23), päädyin kokeilemaan myös samaa luonnostelu tekniikkaa lehtien luonnostelussa. Aluksi hain lisää lopullista muotoa (kuva 26) ja värit jäivät myös hyvin vaaleiksi (kuva 27).

KUVA 26. Muodon hakemista luonnoksessa

KUVA 27. Vaalea sävyinen luonnos

Lopulta koin olevani niin pitkällä lehtien luonnostelussa, etteivät ne enää edenneet. Koin, että olin saavuttanut niiden lopullisen muodon ja värin paperille. Luonnos sai nimekseen Haave (kuva 28).

Siinä näkyvät jäljet menneestä syksystä ja tulevasta talvesta mutta myös haaveet tulevasta kevästä ja kesästä. Valkoisempi, epätasaisempi variaatio muodostui edellisen rinnalle (kuva 29).

KUVA 28. Haave - luonnos

KUVA 29. Variaatio Haave – luonnoksesta

3.1 Suunnittelu ja materiaalivalinnat

Tekniikoista ja materiaaleista pidän eniten sekatekniikasta, jossa voin yhdistää erilaisia yksittäisiä tekniikoita tai vain osaa niistä, kuten kankaanpainannan, kirjonnin ja huovutuksen yhdistämistä yhdeksi kokonaisuudeksi. Näitä tekniikoita pidän töilleni ominaisina. Yhtenä mieleisimmistä materiaaleista koen villan ja sen työstämisen neulahuovutuksella. Pidän villan väreistä ja tunnusta sekä yhdistämisen ja muokkaamisen mahdollisuuksista eri materiaaleihin. Mentun, Mikkilän & Paakkunaisen (2005, 24) mukaan, villan käyttö sisustusmateriaalina perustuu sen hyviin ominaisuuksiin. Näitä ominaisuuksia ovat etenkin villan pehmeys, lämpö ja lämmön eristäminen, kimmoisuus sekä kyky imeä hyvin kosteutta. Lisäksi villa on muihin luonnonkuituihin verrattuna yksi paloturvallisimmista kuiduista. Villa ei syty tai pala helposti. Edellä mainittujen lisäksi, villa on helppo puhdistaa. Villan vanumisominaisuus korostuu hyvänä elementtinä huovutuksen yhteydessä.

Itselleni on tyypillistä hahmottaa työtä eteenpäin sitä tehdessä, materiaalien ja eri tekniikoiden kautta. Asiakastyössä on kuitenkin tärkeää ilmaista työ esittävästi asiakkaalle ennen kuin sen varsinaisen tekemisen aloittaa. Saan itse suunnitella taidetekstiilistä eri variaatioita, joista asiakas valitsee mieleisensä, siksi on tärkeää huomioida ympäristön ja asiakkaan asettamat lähtökohdat. Minulle taidetekstiilissä on tärkeää lopputuloksen ymmärtäminen, siitä kuvastuva viesti katsojalle. Se voi näyttäytyä eri henkilöille eri tavalla, mutta se, että taidetekstiili tavoittaa katsojan ja katsoja huomaa sen, pysähtyy katsomaan sitä, on palkinto jo sinänsä. ”Yksi tekstiilitaiteen tehtävistä on

katsojan mielikuvien virittäminen. Tekstiili voi virkistää mieltä, mutta yhtä hyvin se voi tuoda rauhaa kiireiseen elämänmenoon” Poutasuo (2001, 105).

Lisäksi näen rikkautena valmistaa taidetta tekstiilin materiaaleilla ja tekniikoilla. Mahdollisuuksia on valtavan paljon. Uusia käyttömuotoja voi löytyä työhön aivan yllättäen, niitä varsinaisesti hakematta. Tekstiili on materiaalina rikas. Sillä voi luoda eri muotoja ja yhdistelmiä värien ja materiaalien välillä. Toisaalta kokeiluvaraa on myös oltava, tehtyä jälkeä ei voi pyyhkiä pois mutta vahingoistakin voi luoda uutta tai sitten se on vain yksinkertaisesti hylättävä ja aloitettava alusta. Tekstiilin materiaaleilla pinnoista saa kolmiulotteisia ja eri materiaaleja voi työstää eri tavalla.

Kuopion Muotoiluakatemiassa, tekstiilimuotoilun laitoksella on valmistettu myös aiemmin opinnäytetyönä taidetekstiilejä yksityisiin tiloihin. Näitä ovat muun muassa Nina Kuuselan, Tuhkimon taivas – taidetekstiili yksityiskotiin 2004, sekä Anna Korpelan, Polku – taidetekstiilisarja yksityiskotiin 2007. Oman näkemykseni mukaan suomalaiset ovat yhä tietoisempia taidetekstiilien mahdollisuuksista sisustuselementteinä. Uskon, että taidetekstiilien kysyntä kasvaa tulevina vuosina niin julkisten kuin yksityistenkin rakennusten tilojen sisustuksissa. Poutasuo (2001, 92) toteaa että on luonnollista liittää uusien julkisten rakennusten suunnitteluun suunnitelma taideteosten hankinnasta, tekstiilitaide on täten erinomainen vaihtoehto muiden taiteenlajien rinnalla.

3.2 Taidetekstiilin valinta

Luonnosteluvaiheen päättyessä oli aika valita luonnoksista lopulliset vaihtoehdot taidetekstiiliä varten ja järjestää seuraava asiakastapaaminen. Halusin esitellä asiakkaalle kolmesta neljään luonnosta joista hän valitsisi mieluisen vaihtoehdon. Olin ilmoittanut asiakkaalle myös väliaikatietoja, missä vaiheessa työ oli edennyt, mikä on mielestäni osa asiakaspalvelua.

Sijoitin luonnokset tilakuviin taidetekstiilille varatulle paikalle. Luonnokset näyttivät hyvin erilaisilta niille tarkoitetulla paikalla ja sisustus sekä ympäristö vaikuttavat niihin monella tavalla. Tämä auttoi valitsemaan lopulliset vaihtoehdot. Ajatus, että suunnittelijana tulee olla jokaisen luonnoksen takana, minkä asiakkaalle esittelee, jotta voi myös valmistaa sen, auttoi kehittämään luonnokset niin pitkälle kuin oli tarpeellista.

Asiakastapaamiseen valitsin neljä luonnosta. Valitut luonnokset olivat esitystavaltaan yksittäisiä, eivät moniosaisia, sillä moniosaiset eivät sopineet runsaudessaan mökin sisustukseen nähden. Vaihtoehtoiksi valikoituivat, Kuulas (kuva 30), sillä sen pyöreä muoto sopii sisustukseen, siellä olevaan pyöreään mattoon ja mökin väreihin. Luonnos kerää huomion kirkkaudellaan ja maalauksellisuudellaan. Kuura (kuva 31), sopii myös sisustukseen jo pyöreän muodon ansiosta. Luonnos tuo lisää valoisuutta ympärilleen vaaleudellaan ja runsaudellaan. Kuura luonnos oli alusta alkaen minun oma suosikkini, sillä koin onnistuvani erityisesti siinä.

KUVA 30. Kuulas, esityskuvassa mökin seinällä KUVA 31. Kuura, esityskuvassa mökin seinällä

Haave valikoitui yhdeksi vaihtoehtoksi erilaisen muodon ja sisustukseen sekä tunnelmaan sopivuuden vuoksi. Ensimmäisessä Haave- luonnoksessa (kuva 32) tulee esille taiteellisuus, lehden säröinen muoto ja hyvin valkoiset sävyt. Toisessa Haave – luonnoksessa (kuva 33) kuvastuvat pehmeät, kermansävyt ja tavanomainen muotokieli.

KUVA 32. Haave, esityskuvassa mökin seinällä KUVA 33. Haave, esityskuvassa mökin seinällä

Tällä asiakastapaamisella olisi mielestäni suuri merkitys, koska asiakas ei ollut nähnyt tekemiäni luonnosvaihtoehtoja. Suunnittelijana tunsin jännitystä asiakkaan suhtautumisesta töitäni kohtaan. Olin samalla luottavainen, koska olin työstänyt luonnoksia niin pitkään ja keskustellut niistä ohjaavan opettajani kanssa. Valmistin kaksi esityskuvataulua, Kuura- ja Kuulas- esityskuvataulun (kuva 34) sekä Haave – esityskuvataulun (kuva 35), johon kokosin töiden nimet, luonnokset, esityskuvat ja tiedot töistä. Luonnostelun loppuvaiheessa minulle selkiytyi lopullisesti materiaali ja tekniikkavalinnat.

KUVA 34. Kuura ja Kuulas – esityskuvataulu KUVA 35. Haave – esityskuvataulu

Koska kaikki valitut luonnosvaihtoehdot olivat yksittäisiä ja asiakas oli kertonut pitävänsä kolmiulotteisesta ja vapaasta muodosta, sekä luonnonmukaisista materiaaleista kuten huovasta, päädyin neulahuovutuksen ja kirjonnin menetelmiin. Näillä keinoilla saisin parhaan mahdollisen lopputuloksen taidetekstiilistä. Huopa materiaalina soveltuu myös erinomaisesti vapaa-ajan asunnon sisustukseen. Se tuo mökin tunnelmaan lisää pehmeyttä ja lämpöä mutta myös valoisuutta väreillä valitsisipa asiakas minkä työn tahansa. Esityskuvatauluun lisäsin myös 1:1 materiaalikokeilun A 3 kokoisesta Kuura työstä (kuva 36) jossa käytin villaa ja pellavaa. Tilasin sopivat villa materiaalit ja niiden värit sekä ostin pellavakankaan taidetekstiiliä varten.

KUVA 36. Materiaalikoikeilu Kuura luonnoksesta

Asiakastapaamisessa syksyllä 2010, asiakas valitsi taidetekstiilin mökilleen Haave – luonnoksen pohjalta (kuva 28) ja (kuva 33). Hän piti eniten esittävästä, selkeästä muodosta. Lisäksi asiakas toivoi, että lisäisin lehteen hieman lisää ruskeaa, valkoista kerman sävyjen tilalle ja vihreää keltaisen tilalle. Asiakas oli luottavaisin mielin ja sanoi että voin itse lisätä työhön kolmiulotteisuutta sopiviksi katsomiini kohtiin. Lisäksi päädyimme, ettei syksyllä lähdetä Heinävedelle saakka sovittamaan 1:1 luonnosta taidetekstiilille varatulle tilalle, vaan sinne asetetaan vasta valmis työ.

4 TAIDETEKSTIILIN VALMISTUS HUOVUTTAMALLA

Maalasin valkealle kankaalle 1:1 luonnoksen, jonka koko oli 75 cm x 150 cm asiakkaan toivoman ja taidetekstiilille varatun tilan mukaisesti (kuva 37). Maalaus oli hyvä apuväline neulahuovutettaessa suurta työtä, sillä maalauksesta voi seurata värien sulautumista toisiinsa ja kohdentaa ne suuressa työssä niille tarkoitetuille paikoilleen.

KUVA 37. Haave - luonnos 1:1 maalattuna

Taidetekstiilin valmistaminen neulahuovutuksen tekniikalla oli menetelmänä hidas mutta sillä sain myös haluamani tarkan ja tasaisen jäljen (kuva 38). Neulahuovutin taidetekstiilin käsin. Tekniikka toteutetaan kuivahuovutuksena, jossa ei tarvita vettä villakuitujen hankaukseen ja sitoutumiseen, toisin kuin märkahuovutuksessa. Neulahuovutuksessa pieniä määriä villaa kerrallaan tökitään huovutusneulalla, jossa on pieniä hakasia. Hakaset liittävät villan kuidut toisiinsa ja pohjamateriaaliin yhdeksi tiiviiksi kokonaisuudeksi. Villa muotoutui hyvin tiiviiksi käsin huovuttamalla vaikka tiivistyessään sitä täytyi lisätä monta kerrosta ja huovuttaa sama kohta useasti. Pellavakangas toimi lujana vastuksena villalle. Villan värit sulautuivat kauniisti paikoilleen työn edetessä ja se on mielestäni yksi villamateriaalien hienoimmista ominaisuuksista mikä näkyy Haave- taidetekstiilissä lähes valmiissa työssä (kuva 39).

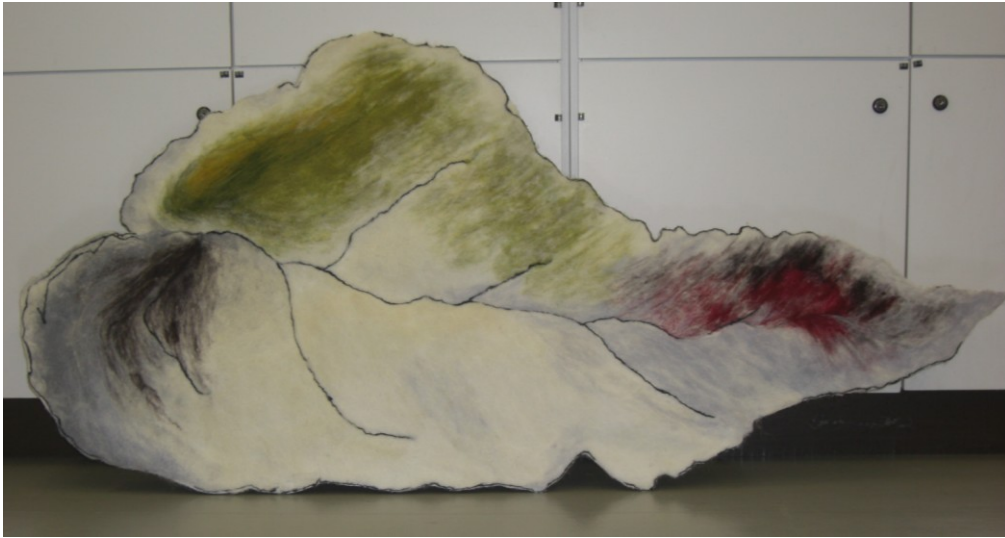

KUVA 38. Taidetekstiilin valmistaminen neulahuovutuksella

KUVA 39. Haave taidetekstiili ja villan värien yhdistyminen

Taidetekstiilin huovutusosuuden jälkeen työ sai lopullisen tarkan muotonsa viimeistelyä myöten. Näin tausta ei jäänyt rajoittamaan teoksen vapaata muotoa ja siitä tuli yhtenäinen, hieman kolmiulotteinen taidetekstiili. (kuva 40).

KUVA 40. Valmis Haave- taidetekstiili

Tämän opinnäytetyö prosessin aikana minulla ei enää ollut mahdollisuutta tavata asiakasta. Opinnäytetyön viimeistely ripustamista varten on mahdollista toteuttaa vasta opinnäytetyön raportointi osuuden jälkeen.

5 PÄÄTÄNTÄ

Opinnäytetyö eteni suunnittelun osalta hyvin luovasti mutta johdonmukaisesti. Otin huomioon asiakkaan näkökulman taidetekstiiliin nähden heti alusta alkaen ja sain häneltä toiveita ja palautetta sähköpostin välityksellä sekä kahdessa asiakastapaamisessa. Taidetekstiilin valmistuksessa hyödynsin asiakkaalta saamaa palautetta muun muassa värien suhteen. Asiakas oli tyytyväinen taidetekstiilin suunnitelmiin ja valmistukseen niin tekniikan kuin aikataulunkin osalta. Yhteistyö asiakkaan kanssa sujui hyvin. Lopullisen palautteen saan häneltä, kun tapaamme seuraavan kerran työn valmistuttua.

Koin haasteellisena suunnitella taidetekstiili tilaan, jota en nähnyt muuten kuin valokuvien kautta mutta näin tämän myös positiivisena haasteena, ajatellen tulevaisuuttani muotoilijana. Minun tuli tulkita asiakasta ja tilaa pitkälti omien havaintojeni mukaan mutta juuri tämä teki työstä hyvin itsenäisen. Opinnäytetyön kautta sain lisää kokemusta ja varmuutta asiakastyön toteuttamisesta.

Suunnitteluprosessi tässä opinnäytetyössä oli hyvin laaja. Kehittelin luonnoksia eteenpäin eri luonnostelumenetelmillä ja koen, että olen opinnäytetyön myötä edennyt omassa ilmaisussani yhä lisää. Minulla on nyt enemmän kokemusta luonnosten työstämisestä monipuolisimmiksi asiakastyöprojektissa.

Tekniikka ja sen toteuttaminen vaativat paljon sinnikkyyttä mutta valmis työ palkitsi. Hyvä luonnostelu ja lopullisen idean käsitteleminen valmistivat minut työn valmistukseen. Mielestäni neulahuovutustekniikka ja villa sekä pellava materiaalivalintoina onnistuivat odotettua paremmin. Työstä tuli toteutukseltaan rikkaampi, miltä se asiakkaan valitsemassa luonnoksessa näytti. Aikataulu piti työn edetessä hyvin. Asiakkaani antoi suunnitteluun ja valmistukseen aikaa, jonka mukaan työ valmistui jopa hieman etuajassa. Omasta näkökulmastani työ valmistui ajallaan mutta lopullinen työn asentaminen paikoilleen jää opinnäytetyöprosessin ulkopuolelle. Silti olen tyytyväinen ajankäyttööni. Kokonaisuudessaan sain runsaasti lisää kokemusta asiakastyön eri vaiheista, josta uskon minulle olevan hyötyä myös tulevaisuudessa muotoilijana.

KUVALUETTELO

Kuvat 1- 2	Ateneumin taidemuseo ja Valtion taidemuseo (2004, 98- 99, 123)
Kuva 3	Tikkanen (2000, 14-15)
Kuvat 4 - 5	Minna Ojala
Kuvat 6- 8	Esituskuvat, Minna Ojala
Kuvat 9-11	Asiakkaan kuvat
Kuvat 12- 29	Luonnokset, Minna Ojala
Kuvat 30- 35	Esituskuvat, Minna Ojala
Kuva 36	Materiaalikoikeilu, Minna Ojala
Kuvat 37- 40	Minna Ojala

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Ateneumin taidemuseo & Valtion taidemuseo. 2004. Albert Edelfelt 1854 – 1905, Juhlakirja. Helsinki.

Anttila, P. 2005. Ilmaisuu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Artefakta 16. Hamina: Akatiimi Oy.

Korpela, A. 2007. Polku, taidetekstiilisarja yksityiskotiin. Savonia - ammattikorkeakoulu. Kuopion muotoiluakatemia. Tekstiilimuotoilun laitos. Opinnäytetyö.

Kuusela, N. 2004. Tuhkimon taivas - taidetekstiili yksityiskotiin. Savonia - ammattikorkeakoulu. Kuopion muotoiluakatemia. Tekstiilimuotoilun laitos. Opinnäytetyö.

Mentu, T. Mikkela, T. & Paakkunainen, U. 2005. Huopakirja. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Poutasuo, T. 2001. Taidetekstiilin taidetta Suomessa, Textile art in Finland. Hamina: Akatiimi Oy.

Tikkanen, M. 2000. Huopateoksia. Kirjapaino Libris Oy.

Wilhide, E. 2002. Valot ja sisustus, Tunnelmallisia ja tyylikkaita valo- ja sisustusratkaisuja koko kotiin. Helsinki: WSOY.